

Veliuonos žydų represijos: 1941 m. birželio pabaiga–liepos mėnuo

Vokiečių kariuomenės daliniai Veliuonos valsčių užėmė 1941 m. birželio 22 d. Diskriminuojančius potvarkius vietos žydams pradėta taikyti maždaug 1941 m. birželio pabaigoje–liepos mėn. pradžioje. Buvęs Veliuonos valsčiaus savivaldybės darbuotojas Benediktas Mikelkevičius kalbėjo, kad laikinojo komiteto egzistavimo laikotarpiu jokių priemonių, susijusių su masiniu žydų naikinimu, nebuvo imtasi. Karinės valdžios reikalavimu buvo padaryti užrašai ant namų, kuriuose gyveno žydaiⁱ. Buvęs Veliuonos ginkluotojo būrio narys Jonas Sabaliauskas kalbėjo: „Aš ir Kazys Armanavičius, vykdydami policijos ir komiteto įsakymą, 1941 m. liepos mėnesį vaikščiojom po namus, kur gyveno žydai, ir atiminėjome vėliavas (buvo įsakymas, kad kiekvienas namas turi iškabinti vėliavą). Po to vaikščiojome ir dažais žymėjome duris, kur gyveno žydai.“ⁱⁱ Yra žinių, kad Veliuonos žydams buvo uždrausta vaikščioti šaligatviais, išeiti į gatvę tam tikru laiku, žiūrėti pro langus, išeinančius į gatvęⁱⁱⁱ. Veliuonos žydai buvo suimami kartu su nežydų tautybės asmenimis, įtariamais buvus sovietų režimo rėmėjais ar dėl kitų priežasčių. Buvęs Veliuonos partizanas Jonas Sabaliauskas yra kalbėjęs: „Žydų suėmimai Veliuonoje vyko 5 kartus. Pirmą kartą žydai buvo suimami 1941 m. birželio mėnesio paskutinėmis dienomis, tada suimtas nežymus jų skaičius, daugiausia komunistai ir sovietiniai aktyvistai.“^{iv} Dalis suimtų žydų buvo išvežti į Kauną. Buvęs Veliuonos valsčiaus pagalbinės policijos būrio narys Kazys Adumavičius, nurodydamas apytikrą datą, minėjo, kad 1941 m. liepos 14 d. išvežė apie 15–20 žydų į Kauno miestą^v. Esama duomenų, kad Valstybės saugumo departamento Kgotų skyrius 1941 m. liepos 11 d. perdavė Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo viršininkui 25 asmenis. Iš jų 14 buvo žydų tautybės: Levitanas Šmuila, Leibos (g. 1919 m.), Mauša Zudelis, Mejerio (g. 1923 m.), Mauša Smolis, Abromo (g. 1923 m.), Motelis Rozinas, Chaimo (g. 1903 m.), Leiba Perskis, Joselio (g. 1902 m.), Nochimas Elijašovas, Leibos (g. 1902 m.), Jankelis Berelis Jofe, Leibos (g. 1890 m.), Mejeris Zundelevičius, Giršos (g. 1880 m.), Chaimas Laferis, Abromo (g. 1901 m.), Mauša Grinbergas, Borucho (g. 1914 m.), Jankelis Panemunskis, Maušos (g. 1905 m.), Idelis Levitas, Abelio (g. 1894 m.), Joselis Jainė Kravecvas, Maušos (g. 1911 m.) ir Fridas Maušas, Zeliko (g. 1908 m.)^{vi}. Visi asmenys, išskyrus rabiną Leibą Perskį, buvo Veliuonos žydai. Kita dalis suimtųjų, t. y. 11 asmenų, buvo lietuviai^{vii}. Taigi Kauno kalėjime buvo įkalinta 13 veliuniškių žydų. Prezidento Antano Smetonos valdymo laikotarpiu Veliuonoje veikė Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės kovose, sąjungos skyrius. Yra žinių leidžiančių manyti, kad į kalėjimą uždaryti

veliuoniškiai žydai – žemdirbys N. Elijašovas ir pirklys Ch. Laferis – nepriklausomybės laikotarpiu buvo šios organizacijos nariai^{viii}.

Dalis suimtų žydų buvo sušaudyti Veliuonos valsčiaus teritorijoje. Turimais duomenimis, 1941 m. liepos mėn. pirmoje pusėje žydai buvo šaudomi Veliuonos žydų kapinėse. Praėjus maždaug dviem savaitėms ar kiek daugiau laiko nuo karo pradžios, t. y. 1941 m. liepos mėn. pirmoje pusėje, Veliuonos partizanų būrio vadas Juozas Milius įsakė 4 partizanams sušaudyti 4 žydus, kurie buvo įtariami sovietine veikla. Vienas jų buvo pavardė Reinšteinas, kitas – Mauša Razinas, trečiojo pavardė nežinoma – žydas iš Jurbarko, apie ketvirtojo tapatybę žinių surasti nepavyko. Pistoletais ginkluoti partizanai varė juos iš daboklės miesto žydų kapinių link. Žydų kapinės buvo maždaug 1,5 km atstumu nuo Veliuonos, į Jurbarko miestelio pusę, ant Nemuno kranto. Kartu su suimtaisiais buvo varomas veliuoniškis žydas Gerškė. Priėjus žydų kapines, vienas partizanas iš kapinių sargo Jono Rimkaus sandėliuko paėmė kastuvą ir padavė jį Gerškei. Paskui žydus nuvarė į kapines, kur jau buvo iškasta duobė. Gerškei liepta duobę pagilinti. Netrukus partizanai žydus sušaudė. Po sušaudymo jie pasitraukė nuo duobės ir netrukus vėl grįžo. Duobėje rado ne keturis, o trijų nužudytųjų kūnus. Žydui iš Jurbarko pavyko pabėgti, nes kulkos jo nesužeidė ir jis apsimetė negyvu. Po to Gerškė užkasė aukas. Tada partizanai nuvarė Gerškę prie šaltinio. Tuo metu, kai jis plovėsi rankas, vienas partizanas ėmė šaudyti pistoletu jam virš galvos. Paskui jie Gerškę paleido ir grįžo į štabą^{ix}. Taigi žuvo 3 veliuoniškiai žydai vyrai. Po karo Veliuonoje sudarytos komisijos 1945 m. kovo 20 d. duomenimis, vokiečių okupacijos laikotarpiu žydų kapinėse buvo sušaudyti 6 žmonės. Akte sušaudytųjų tautybė nenurodoma^x. Akto duomenys leidžia daryti prielaidą, kad žydų kapinėse galėjo būti dar viena žydų šaudymo operacija. Žinių apie ją surasti nepavyko.

Esama žinių, kad 1941 m. liepos 19 d. ir 20 d. Veliuonos žydai buvo šaudomi pušyne prie Gystaus upelio. Taip pat yra žinių, kad 1941 m. liepos 19 d. dviem Veliuonos pagalbiniais policininkams buvo duotas sąrašas su 10 žydų pavardėmis. Jiems įsakyta pasiimti policijoje ginklus ir konvojuoti sąrašė minimus žydus prie Gystaus upelio. Išvedę žydus iš sinagogos ir nuvarę į nurodytą vietą, policininkai įsakė jiems iškasti duobę. Žydams dar neiškasus duobės, atėjo dar apie 10 pagalbinių policininkų. Jie atėmė iš žydų daiktus (žiedus, laikrodžius ir pan.). Po kratos baudėjai suvarė žydus į duobę ir sušaudė. Dviem pagalbinės policijos nariams, kurie atvarė žydus į žudynių vietą, liepta užkasti duobę^{xi}. Turimi duomenys leidžia manyti, kad sušaudant apie 10 žydų dalyvavo maždaug 12 pagalbinių policininkų. Minėtoje vietoje žydai buvo šaudomi ir kitą dieną, t. y. 1941 m. liepos 20 d.

1941 m. liepos antroje pusėje į Veliuoną iš Seredžiaus sunkvežimiu atvažiavo Jono Maširkos vadovaujamas ginkluotas būrys, kuriame buvo apie 15 asmenų. Jie su savimi turėjo slaptosios saugumo policijos sudarytą sąrašą ir iš viršaičio Benado Cvirkos bei policijos nuovados viršininko K. Tautkaus pareikalavo, kad jiems būtų išduoti sąrašė minimi žydai^{xii}. Vykdydami policijos viršininko K. Tautkaus ir partizanų būrio vado J. Miliaus įsakymus policininkai ir partizanai suėmė sąrašė išvardytus asmenis, t. y. vidutinio amžiaus veliuoniškius žydus (vyrus), ir uždarė juos sinagogoje. Kitą dieną J. Miliaus įsakymu prie Veliuonos sinagogos susirinko partizanai ir čia buvo išrikiuota sargyba. Prie sinagogos atvyko ir Seredžiaus būrio nariai. Šalia sinagogos stovėjo atvykėlių sunkvežimis. Netrukus dalis partizanų iš sinagogos pradėjo vesti po vieną suimtąjį. Suimtų žydų vyrų amžius siekė maždaug nuo 20 iki 60 m. Kita dalis šautuvais ginkluotų partizanų išvestuosius rikiavo po 3–4 į eilę, o eiles – į koloną. Paskui buvo patikrinta, ar neliko sinagogoje pasislėpusių žydų. Daliai į koloną surikiuotų žydų buvo duoti kastuvai (išdalyta apie 18–20 kastuvų)^{xiii}. Po to veliuoniškiai partizanai ir Seredžiaus būrio nariai pradėjo varyti žydų koloną keliu, vedančiu iš Veliuonos į Jurbarką, pro Antkalnės kaimą. Apie 1,5 km už miesto, už tilto per Gystaus upelį, kolona pasuko į dešinę, ant kalnelio augančio pušyno – link^{xiv}. Netrukus žydai buvo nuvaryti į pušyną. Čia žydams liepta padėti kastuvus ant žemės, nusirengti viršutinius drabužius ir eiti į daubą ant kalno. Daliai partizanų duota užduotis saugoti egzekucijos vietą apsupus ratu, neleisti prieiti pašaliniams žmonėms, šaudyti į pasmerktuosius, jei šie mėgintų bėgti. Kita partizanų dalis, Seredžiaus būrio nariai kalno dauboje žydus sustatė į eilę ir, patys išsirikiavę į eilę už pasmerktųjų nugarų, pradėjo šaudyti. Yra žinių, kad komandą šaudyti davė partizanai H. Jasinskas, B. Žilinskas ir Seredžiaus ginkluotojo būrio karininkas Maširka. Esama žinių, kad žudynių vietoje buvo ir policijos nuovados viršininkas K. Tautkus. Į aukas šaudė Veliuonos partizanų būrio ir Seredžiaus ginkluotojo būrio nariai. Vėliau buvo žudomi sužeistieji. Artėjant žudynėms į pabaigą, partizanas B. Račkaitis atvarė žydą Mejerą Teitelį, kuris netrukus irgi buvo sušaudytas. Vienas iš Seredžiaus atvykusio ginkluotojo būrio narys ragino greičiau baigti žudynes, nes atvykėliai skubėjo dar į tris žydų naikinimo operacijas^{xv}. Archyviniais duomenimis, M. Teitelis nepriklausomybės laikotarpiu buvo Veliuonoje veikusio Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės kovose, sąjungos skyrius narys^{xvi}. Po egzekucijos operacijai vadovavę asmenys davė nurodymus užkasti sušaudytųjų palaikus ir išvyko į Veliuoną^{xvii}. Duobę, kurioje turėjo būti palaidoti nužudytųjų kūnai, kasė daugiau nei 6 vietos gyventojai. Jie sunešė lavonus į duobę ir užkasė. Prieš užkasant duobę buvo iškraustytos nužudytųjų kišenės, nuimti nuo rankų laikrodžiai, nuauti batai^{xviii}. Turimi duomenys leidžia manyti, kad egzekuciją vykdė apie 10–15

Seredžiaus ginkluotojo būrio narių, kuriems vadovavo J. Maširka^{xix}, taip pat Veliunos policijos nuovados 2 pareigūnai ir apie 18 Veliunos partizanų, tiksliau – pagalbinių policininkų^{xx}. Pažymėtina, jog dalis minėtų velioniškių baudėjų buvo dalyvavę žudynėse, kurios vyko žydų kapinėse ir pušyne prie Gystaus upelio 1941 m. liepos 19 d. Taigi 1941 m. liepos 20 d. egzekuciją vykdė maždaug 30–35 baudėjai.

Kiek žmonių žuvo pušyne prie Gystaus upelio 1941 m. liepos 20 d.? Įvykių liudininkas duobkasys Kazys Bartušas kalbėjo: „<...> aš pamačiau sušaudytus žydų tautybės tarybinius piliečius, suskaičiavau 58 jaunos žydus vyrus ir senius, tarp jų gulėjo ir nužudytas žydas Meikė Teitelis.“^{xxi} Jis taip pat kalbėjo: „Atėjęs į sušaudymo vietą aš pamačiau sušaudytus žydų tautybės tarybinius piliečius, kurių buvo apie 50–55 asmenis, tarp jų gulėjo nužudytas Teitelis Meikė, kurį konvojavo šlubas sukilėlis.“^{xxii} „Kada mes iškasėme duobę ir sudėjome visus lavonus, jų buvo 58, visi vyriškos lyties.“^{xxiii} Be to, K. Bartušas yra teigęs, kad į žudynių vietą prie Gystaus upelio buvo atvaryta apie 50 žmonių^{xxiv}. Pasak kitų tiesioginių liudininkų parodymų, pušyne prie Gystaus upelio galėjo būti nužudyta apie 30^{xxv}, 40^{xxvi}, 43^{xxvii}, 40–45^{xxviii}, 46^{xxix}, 46–48^{xxx}, 50^{xxxi}, 70–80^{xxxii} žydų. Veliunoje veikusios komisijos 1945 m. kovo 20 d. duomenimis vokiečių okupacijos laikotarpiu prie Gystaus upelio buvo sušaudyti 48 asmenys^{xxxiii}. Kurie statistiniai duomenys patikimi? K. Bartušo duomenys ypatingi tuo, kad jo, kaip duobkasio, veiksmuose būta tam tikro tikslingumo, t. y. jis mėgino suskaičiuoti aukas. Dėl šios aplinkybės jo pateiktus duomenis galima laikyti patikimesniais už kitų liudininkų pateiktas žinias. Vienais K. Bartušo duomenimis aukų buvo 50, kitais – 50–55, trečiais – 58 asmenys. Tad iš jo duomenų darytina išvada, kad aukų galėjo būti nuo 50 iki 58 asmenų. Vilkijos rajono darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1959 m. birželio 17 d. pažymoje rašoma, kad 1958 m. rugpjūčio mėn. buvo atkasti prie Gystaus upelio sušaudytų aukų palaikai (85–90 asmenys) ir perkelti į kapavietę, esančią Vilkijos r. Padauguvos apyl. prie Jaučakių k.^{xxxiv} Pastarasis skaičius leidžia daryti prielaidą, kad K. Bartušo nurodytas skaičius – 58 aukos – laikytinas patikimu. Jis yra mažesnis už perkeltų aukų skaičių. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad per 1941 m. liepos 20 d. žudynių operaciją pušyne prie Gystaus upelio buvo nužudyti 58 žydai vyrai. Egzekucijoje dalyvavo 10–15 Seredžiaus ginkluotojo būrio narių, kuriems vadovavo J. Maširka, Veliunos policijos nuovados 2 pareigūnai ir apie 18 Veliunos pagalbinių policininkų. Dalis minėtų Veliunos pagalbinių policininkų dalyvavo žudynėse toje pačioje vietoje vieną dieną prieš tai. Taigi išvada būtų tokia: 1941 m. liepos 19 d. ir 20 d. per dvi žudynių operacijas pušyne prie Gystaus upelio buvo nužudyti 68 Veliunos žydai vyrai, kuriuos anksčiau buvo suėmusi vietos policija ir pagalbiniai

policininkai. Iš žudynių vietos prie Gystaus upelio į kapavietę prie Jaučakių kaimo buvo perkelti 85–90 aukų palaikai, o 1941 m. liepos 19 d. ir 20 d. buvo sušaudyti 68 asmenys. Tad kas gi buvo tos kitos 17–22 aukos? Galima prielaida, kad Veliuonos valsčiuje be minėtų didesnio masto masinių žudynių pušyne prie Gystaus upelio, galėjo būti ir tokių atvejų, kai buvo sušaudyti pavieniai žydai ar jų grupelės ir po to jie buvo palaidoti minėtoje vietoje. Taip pat galima prielaida, kad tai galėjo būti ir žuvusių ne žydų tautybės asmenų, t. y. sovietinio režimo rėmėjų, raudonarmiečių, kitų režimui neįtikusių asmenų grupių palaikai. Tyrinėtoja Genovaitė Erslavaitė, remdamasi K. Jägerio 1941 m. gruodžio 1 d. ataskaita, teigė, kad Veliuonos valsčiuje prie Gystaus upelio 1941 m. rugsėjo 4 d. buvo nužudyti 159 žydų vyrai, vaikai ir moterys^{xxxv}. Šie duomenys neteisingi. K. Jägerio ataskaitos duomenys, jų sugretinimas su kitų archyvinių dokumentų teikiamomis žiniomis leidžia manyti, kad 1941 m. rugsėjo 4 d. žudynių prie Gystaus upelio nebuvo, o statistinis rodiklis – 159 aukos – iš tiesų žymi 1941 m. rugsėjo pradžioje iš Veliuonos į Vilkiją išvežtų ir ten netrukus sušaudytų veliuoniškių žydų skaičių. Be to, tyrinėtojos duomenų negalima laikyti tiksliais ir dėl to, kad, kaip minėta, Vilkijos rajono darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1959 m. birželio 17 d. pažymyje rašoma, jog 1958 m. rugpjūčio mėn. buvo atkasti prie Gystaus upelio sušaudytų žydų palaikai ir perkelti į kapavietę Vilkijos r. Padauguvos apyl., prie Jaučakių k. Veliuonos apylinkės tarybos ir palaikų perkėlimo aktų duomenimis, buvo perkelti 85–90 žmonių palaikai^{xxxvi}.

Yra žinių, kad dalis represuotų, t. y. suimtų ir sinagogoje laikytų, veliuoniškių žydų buvo varomi į viešuosius darbus, kai kurie asmenys patyrė patyčias. Maždaug 1941 m. liepos 15 d. Veliuonos policijos viršininkas K. Tautkus buvusį sovietinį aktyvistą A. Kazanovą paskyrė prižiūrėti žydus, kuriems buvo pavesta dirbti viešuosius darbus. Gal du kartus jis prižiūrėjo apie 20 žydų, kurie Veliuonos turgaus aikštėje vykdė kasimo darbus, valė nešvarumus iš kanalo. A. Kazanovas žydus vedavo į darbą, paskui atgal į sinagogą^{xxxvii}. Keliems žydams buvo pavesta šluoti Veliuonos Vytauto bei S. Dariaus ir S. Girėno gatves^{xxxviii}. Vienas buvęs pagalbinis policininkas apklausiamas teigė, kad jis, vykdydamas įsakymą, 2–3 kartus konvojavo žydus į darbus, t. y. tvarkyti gatvių^{xxxix}. Yra žinių, kad pagalbinės policijos būrio nariai B. Mickūnas, H. Jasinskas ir B. Žilinskas ateidavo į sinagogą ir mušdavo žydus. Kartą jie liepė atvesti iš daboklės buvusį sovietinį aktyvistą J. Antanaitį ir pareiškė, kad šis, jei nori gyventi, turi vykdyti jų įsakymus. B. Žilinskas davė jam lazda ir liepė varyti žydus į Nemuną maudyti. J. Antanaitis su lazda rankoje varė žydus iš sinagogos į Nemuną, paskui juos su šlapiais drabužiais vaikė po Veliuonos miestelį. B. Mickūnas ir kiti būrio nariai ėjo įkandin J. Antanaičio vaikomų žydų ir juokėsi^{xl}. Vienas liudininkas vėliau prisiminė, kad policijos pagalbininkai

Jurgis Antanaitis, Pranas Danaitis, Aleksiejus Kazanovas ir kiti, būdami ginkluoti, varė žydus (apie 15–20 asmenų) pro bažnyčią gatve Nemuno upės link. Pasiekę upę, jie suvarė žydus į Nemuną taip, kad buvo matyti tik jų galvos. Paskui išvedė juos į krantą ir nuvedė atgal į sinagogą. Vėliau liudininkas matė, kaip būdami ginkluoti Danaitis ir Antanaitis vaikė žydus Vytauto gatvėje. Senesni žydai griūdavo gatvėje ir atsilikdavo nuo kitų^{xli}.

Apibendrinant galima teigti, kad vokiečių karinės administracijos valdymo laikotarpiu (1941 m. birželis pabaiga–liepos mėn.) 13 Veliuonoje suimtų žydų buvo išvežti į Kauną ir ten 1941 m. liepos 11 d. uždaryti į sunkiųjų darbų kalėjimą. 6 žydai vyrai sušaudyti Veliuonos žydų kapinėse (3 iš jų 1941 m. liepos mėn. pirmoje pusėje). 1941 m. liepos 19 d. ir 20 d. 68 veliuoniškiai žydai vyrai buvo sušaudyti valsčiaus teritorijoje, pušyne prie Gystaus upelio. Taigi 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėn. buvo suimti ir minėtais būdais represuoti maždaug 87 Veliuonos valsčiaus žydai.

ⁱ B. Mikelkevičiaus 1944 m. spalio 20 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 34255/3, l. 182.

ⁱⁱ J. Sabaliausko 1944 m. rugsėjo 23 d. apklausos protokolas, *ibid.*, l. 228.

ⁱⁱⁱ Pažyma apie 1941 m. Veliuonos miestelyje veikusį partizanų būrį, J. Danilaičio 1953 m. spalio 15 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 2, l. 146; b. 27330/3, t. 2, l. 66.

^{iv} J. Sabaliausko 1944 m. spalio 21 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 34255/3, l. 245.

^v K. Adumavičiaus 1944 m. rugsėjo 6 d. ir 17 d. apklausų protokolai, *ibid.*, l. 260, 269.

^{vi} Kalinių asmens bylos, Valstybės saugumo departamento Kvotų skyriaus 1941 m. liepos 11 d. raštas Nr. 13 Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo viršininkui, LCVA, f. R-731, ap. 1, b. 2009, viršelis, l. 1–3; b. 2050, viršelis, l. 1–3; b. 2194, viršelis, l. 1–3; b. 2377, viršelis, l. 1–3; b. 2631, viršelis, l. 1–3; b. 2709, viršelis, l. 1–3; b. 2764, viršelis, l. 1–3; b. 2765, viršelis, l. 1–3; b. 3061, viršelis, l. 1–3; b. 3095, viršelis, l. 1–3; b. 3214, viršelis, l. 1–3; b. 3455, viršelis, l. 1–3; b. 3802, viršelis, l. 1–3; b. 3830, viršelis, l. 1–3; b. 3214, l. 3.

^{vii} Valstybės saugumo departamento Kvotų skyriaus 1941 m. liepos 11 d. raštas Nr. 13 Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo viršininkui, *ibid.*, b. 3214, l. 3.

^{viii} Veliuonos žydų karių, dalyvavusių Lietuvos Nepriklausomybės atvadavime, sąjungos skyriaus visuotinio susirinkimo 1938 m. liepos 4 d. protokolas, M. Teitelio pasižadėjimas, N. Volfsono pasižadėjimas, *ibid.*, f. 593, ap. 1, b. 7, l. 25, 27, 28, 32.

^{ix} B. Mickūno 1959 m. gegužės 14 d., 20 d., birželio 4 d., 29 d., J. Danilaičio 1959 m. birželio 13 d., P. Lukošiaus 1959 m. birželio 16 d. apklausų protokolai, J. Antanaičio ir B. Mickūno 1959 m.

---

birželio 5 d. akistatos protokolas, J. Danilaičio 1946 m. spalio 26 d., P. Lukošiaus 1946 m. lapkričio 11 d. apklausų protokolai, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 45116/3, t. 1, l. 46–47, 62–63, 109–110, 133–134, 217–218, 219–220; t. 2, l. 21–22, 131; b. 6315/3, l. 51–52.

^x 1945 m. kovo 20 d. aktas Nr. 1, LCVA, f. MK-1, b. 113, l. 364.

^{xi} A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 26 d. ir 30 d. apklausų protokolai, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 44627/3, l. 7–8, 12 a. p.–13.

^{xii} B. Cvirkos 1944 m. rugsėjo 9 d., J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d., A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 30 d., P. Danaičio 1953 m. spalio 10 d. apklausų protokolai, *ibid.*, b. 34255/3, l. 23; b. 45116/3, t. 1, l. 155; t. 2, l. 105–106.

^{xiii} B. Mickūno 1959 m. gegužės 15 d., J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d., P. Danaičio 1953 m. spalio 10 d. apklausų protokolai, *ibid.*, t. 1, l. 50–51, 155–156; b. 27330/3, t. 1, l. 79–80.

^{xiv} P. Užupio 1959 m. gegužės 29 d. tardymo prokolas, VSK prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos Tardymo skyriaus tardytojų ltn. Rimkaus ir ltn. Vyšniausko 1959 m. birželio 17 d. protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 1, l. 144, 211.

^{xv} P. Užupio 1959 m. gegužės 29 d., J. Antanaičio 1949 m. spalio 15 d., 1959 m. birželio 5 d. apklausų protokolai, A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 30 d., P. Danaičio 1953 m. spalio 2 d. ir 6 d., A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 26 d. apklausų protokolai, J. Antanaičio ir B. Mickūno 1959 m. birželio 5 d. akistatos protokolas, *ibid.*, l. 145–146, 155–158; t. 2, l. 18, 98, 105–106, 115; b. 27330/3, t. 1, l. 33, 48; b. 44627/3, l. 8.

^{xvi} Žr. 51 nuorodą.

^{xvii} J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 45116/3, t. 1, l. 158.

^{xviii} J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d., J. Grybausko 1959 m. gegužės 25 d., P. Baltrušaičio 1959 m. birželio 16 d. apklausų protokolai, *ibid.*, l. 158, 167, 192.

^{xix} B. Mickūno 1959 m. gegužės 15 d., gegužės 20 d., J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d., B. Račkaičio 1959 m. birželio 29 d., A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 30 d. apklausų protokolai, *ibid.*, l. 50–51, 64, 155, 207 a. p.; b. 44617/3, l. 13 a. p.

^{xx} J. Antanaičio 1959 m. balandžio 19 d. pareiškimo protokolas, J. Grybausko 1959 m. gegužės 25 d., P. Danaičio 1953 m. spalio 6 d. ir 10 d. apklausų protokolai, *ibid.*, l. 10, 165, b. 27330/3, t. 1, l. 51, 82.

^{xxi} K. Bartušo 1953 m. vasario 12 d. atpažinimo protokolas, *ibid.*, l. 154.

-
- ^{xxii} K. Bartušo 1953 m. liepos 29 d. apklausos protokolas, *ibid.*, l. 162.
- ^{xxiii} K. Bartušo 1953 m. rugsėjo 12 d. apklausos protokolas, *ibid.*, l. 174.
- ^{xxiv} K. Bartušo 1959 m. birželio 15 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 1, l. 190 a. p.
- ^{xxv} B. Cvirkos 1944 m. rugsėjo 9 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 34255/3, l. 23 a. p.
- ^{xxvi} J. Sabaliausko 1944 m. spalio 7 d., P. Danaičio 1953 m. spalio 6 d., B. Mickūno 1959 m. liepos 1 d. apklausų protokolai, *ibid.*, l. 238 a. p.; b. 27330/3, l. 52; b. 45116/3, t. 1, l. 115.
- ^{xxvii} J. Antanaičio 1948 m. spalio 13 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 27330/3, t. 1, l. 143 a. p.
- ^{xxviii} P. Užupio 1959 m. kovo 31 d. pareiškimo protokolas, P. Užupio ir B. Mickūno 1959 m. gegužės 30 d. akistatos protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 1, l. 5; t. 2, l. 6.
- ^{xxix} J. Antanaičio 1949 m. spalio 15 d. apklausos protokolas, *ibid.*, t. 2, l. 97.
- ^{xxx} J. Kačiulio 1946 m. lapkričio 7 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 6315/3, l. 102.
- ^{xxxi} J. Antanaičio 1959 m. balandžio 19 d. pareiškimo protokolas, B. Mickūno 1959 m. gegužės 20 d., J. Grybausko 1959 m. gegužės 25 d., M. Mickutės 1959 m. birželio 15 d., B. Ramono 1959 m. birželio 2 d. apklausų protokolai, Jono Cibulskio ir Broniaus Mickūno 1959 m. birželio 23 d. akistatos protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 1, l. 9, 64, 165, 181 a. p., 223; t. 2, l. 36.
- ^{xxxii} J. Danilaičio ir K. Ramono 1946 m. gruodžio 23 d. akistatos protokolas, *ibid.*, b. 6315/3, l. 60.
- ^{xxxiii} 1945 m. kovo 20 d. aktas Nr. 1, LCVA, f. MK-1, b. 113, l. 364.
- ^{xxxiv} Vilkijos rajono darbo žmonių deputatų tarybos vykdomojo komiteto 1959 m. birželio 17 d. pažyma, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 45116/3, t. 2, l. 148.
- ^{xxxv} *Masinės žudynės Lietuvoje, 1941–1944: Dokumentų rinkinys*, Vilnius, 1973, d. 2, p. 13, 393.
- ^{xxxvi} Žr. 77 nuorodą.
- ^{xxxvii} A. Kazanovo 1944 m. rugpjūčio 30 d. apklausos protokolas, LYA, f. K-1, ap. 58, b. 45116/3, t. 2, l. 102, 104.
- ^{xxxviii} P. Danilaičio ir P. Ptašinsko 1953 m. spalio 7 d. akistatos protokolas, *ibid.*, b. 27330/3, t. 2, l. 101.
- ^{xxxix} J. Dubinskio-Gerulaičio 1947 m. liepos 11 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. P-18890, l. 21–22.
- ^{xl} B. Mickūno 1959 m. birželio 4 d. ir J. Antanaičio 1959 m. birželio 5 d. apklausų protokolai, P. Užupio ir B. Mickūno 1959 m. gegužės 30 d. akistatos protokolas, J. Antanaičio 1949 m. spalio 15 d. apklausos protokolas, *ibid.*, b. 45116/3, t. 1, l. 134–135, 153–154; t. 2, l. 6, 97.
- ^{xli} P. Užupio 1953 m. liepos 31 d. ir rugsėjo 13 d. apklausų protokolai, *ibid.*, b. 27330/3, t. 1, l. 113–114, 130–131.